

Mgr. Jiřina Kunášková

zastupující ředitelka odboru rodinné politiky a ochrany práv dětí

V Praze dne 2. března 2021

Č. j.: MPSV-2021/39651-233

Věc: Doporučení k zajištění výkonu sociálně-právní ochrany dětí od 1. 3. 2021

Níže uvedené doporučení uvádí výklad aktuálně platných usnesení vlády, omezujících významným způsobem pohyb obyvatel, a jejich dopadů do výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Doporučení vyplývá z nejčastějších dotazů orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), ústavních zařízení, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen „ZDVOP“) a veřejnosti.

Zároveň je za každých okolností třeba dbát ochranných opatření daných dalšími, aktuálně platnými usneseními vlády a dodržovat bezpečnostní hygienická opatření.

I. Doporučení týkající se zajištění výkonu sociálně-právní ochrany dětí

Obecně je činnost OSPOD, stejně jako ostatních orgánů veřejné správy, pro období od 27. 2. do 28. 3. 2021 do 23:59 hod. omezena v souladu s usnesením vlády ze dne 26. 2. 2021 č. 199 (vyhlášeno pod č. 99/2021 Sb.). V souvislosti s tímto usnesením je orgánům veřejné správy uloženo zahájit omezený provoz vyplývající z nouzového stavu.

Omezení spočívá zejména ve výkonu agendy, jejíž výkon **musí být bezpodmínečně kontinuálně zajišťován**, a to zejména k **zajištění chodu veřejné správy a služeb veřejné správy v nezbytně nutném rozsahu**.

Zejména se jedná o **omezení osobního kontaktu zaměstnanců s adresáty veřejné správy** (s žadateli, s jinými účastníky správních řízení) a dalšími externími osobami (dále jen „klienti/veřejnost“) na nezbytně nutnou úroveň; omezení kontaktů se provede zejména takto:

- a) upřednostňováním písemného, elektronického či telefonického kontaktu před osobním ve všech případech, kdy je to možné, avšak při současném umožnění osobního kontaktu klientům/veřejnosti v úředních hodinách v rozsahu stanoveném tímto krizovým opatřením,
- b) příjmem veškerých dokumentů od klientů/veřejnosti pouze prostřednictvím pracoviště podatelny, je-li zřízeno; vždy, kdy je to možné, se upřednostní elektronická komunikace,

- c) dochází-li ke kontaktům se zaměstnanci jiných orgánů a institucí, přijetím opatření omezujících přímý kontakt; jednání se provádí za zvýšených hygienických opatření,
- d) výše uvedená opatření se přiměřeně použijí i pro vnitřní styk zaměstnanců v rámci orgánu,
- e) zajišťování chodu jednotlivých útvarů orgánu vždy nejnižším možným počtem zaměstnanců přítomných na pracovišti, který je nutno zachovat pro činnost orgánu veřejné moci nebo správního orgánu,
- f) zajištění činnosti orgánu tak, aby případné karanténní opatření vůči části zaměstnanců neohrozilo akceschopnost orgánu (např. střídání oddělených skupin zaměstnanců orgánu, práce na dálku).

Pro zajištění výkonu sociálně-právní ochrany dětí je tedy třeba se řídit především otázkou nezbytnosti jednotlivých úkonů. Nezbytnost je třeba v rámci sociálně-právní ochrany dětí odvodit zásadně od potřeb dětí a rodin, které jsou klienty OSPOD, a naléhavosti jejich situace.

OSPOD musí zajistit dostupnost v rámci pracovní pohotovosti a z výše uvedených důvodů je též nutné zajistit dostupnost v úředních hodinách OSPOD pro veřejnost, tj. dosažitelnost pracovníků vzdálenou (nebo v rámci výše uvedených podmínek též osobní) formou pro veřejnost a též samotné děti¹.

Zcela nezbytnou povinností OSPOD, kterou je nutné bezesbýtku plnit i v době nouzového stavu a omezeného režimu fungování správní orgánů, je **povinnost zajistit náležitou ochranu dětem, které ocitly bez péče přiměřené jejich věku, ve vážném ohrožení života, zdraví, normálního vývoje nebo jiného důležitého zájmu, včetně dětí ohrožených tělesným nebo duševním násilím ze strany rodiče nebo jiné osoby, která žije s dítětem ve společné domácnosti.** Těmto dětem je OSPOD povinen zajistit neodkladnou péči podle § 15 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále „jen ZSPOD“), a nepodaří-li se pro ně urychleně najít jiné bezpečné řešení jejich situace, je OSPOD rovněž povinen neprodleně podat soudu návrh na vydání předběžného opatření soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu nebo do jiného náhradního výchovného prostředí, případně na vydání předběžného opatření soudu na uložení opatření k ochraně dítěte před domácím násilím (§ 16 ZSPOD ve spojení s § 452 a násl. a § 400 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních).

¹ MPSV obdrželo řadu podnětů veřejnosti o úplné nedostupnosti OSPOD.

Vzhledem k návaznosti výkonu SPOD na aktuální situaci a potřeby dětí **nelze učinit přesný výčet úkonů, které by v období nouzového stavu ne/měly být zajišťovány**. Obecně lze uvažovat o odkladu ne nezbytných úkonů, jako jsou pravidelné zákonné návštěvy dítěte v ústavní péči, ZDVOP nebo pěstounské péči a jejich nahrazení distanční formou, omezení osobních šetření v domácnosti, pokud zde není riziko vážného hrožení dítěte (viz výše), účasti u asistovaných kontaktů, pokud je v daném případě omezen též kontakt rodičů s dětmi, osobní forma poradenství apod.

Na základě krizového opatření vlády č. 113/2021 Sb. (přijato usnesením č. 216 ze dne 26. 2. 2021) se v době **od 1. 3. do 21. 3. 2021 do 23:59 hod. zakazuje volný pohyb osob** mimo místo jejich trvalého pobytu nebo bydliště, a to jak v rámci území okresu nebo hl. města Prahy, tak i pro případ opuštění území okresu nebo hl. města Prahy. Z tohoto zákazu jsou připuštěny **taxativně vyjmenované výjimky**, mezi ně patří rovněž

- **cesty do zaměstnání a zpět do místa bydliště,**
- **cesty nezbytné pro výkon povolání nebo činností sloužících mj. k zajištění poskytování sociální péče** (přičemž poskytováním sociální péče se v širším slova smyslu rozumí též poskytování sociálně-právní ochrany dětí).

To znamená, že zaměstnanci OSPOD i další osoby zajišťující poskytování sociálně-právní ochrany dětí (zejména zaměstnanci zařízení sociálně-právní ochrany a dalších pověřených osob, fyzické osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany dětí) mohou v nezbytném rozsahu vykonávat cesty do místa výkonu zaměstnání a zpět, jakož i **nevyhnutelné a neodkladné cesty** do jiných míst v rámci území okresu nebo i mimo území okresu (hl. města Prahy), jejichž důvodem je poskytování sociálně-právní ochrany dětí (zejména cesty do místa bydliště dítěte, rodičů, jiných osob odpovědných za výchovu dítěte, sídla soudu, policie apod.)

V případě cesty zaměstnanců OSPOD, pověřených osob nebo zaměstnanců pověřených osob do místa, které se nachází **mimo území okresu nebo hl. města Prahy**, je nezbytné doložit:

- pro účely cesty do zaměstnání a zpět **potvrzení zaměstnavatele, pracovní smlouvu nebo zaměstnanecký či obdobný průkaz**, obsahují-li potřebné údaje (zejména místo výkonu zaměstnání) podle bodu IV.1. krizového opatření č. 113/2021 Sb.;
- pro účely cesty sloužící k zajištění poskytování sociálně-právní ochrany dětí **písemný doklad nebo čestné prohlášení** s uvedením konkrétního důvodu cesty podle bodu IV.2. krizového opatření č. 113/2021 Sb. (vzor dokladu a čestného prohlášení viz v přílohách).

Z hlediska dětí a rodin je dostupnost služeb sociálně-právní ochrany dětí limitována v důsledku usnesení vlády omezujícího činnost orgánů veřejné správy, usnesení omezujícího volný pohyb obyvatel a dalších aktuálně platných usnesení vlády a mimořádných opatření. **V zásadě je i nadále všem ohroženým dětem garantována sociálně-právní ochrana, nicméně rozsah poskytování SPOD se může odlišovat podmínkou bezpodmínečného kontinuálního zajištění výkonu veřejné správy, tedy zda se jedná o úkony SPOD, které je nezbytně nutné dítěti a rodině poskytnout.**

II. Vzájemné kontakty rodičů a dětí

Pokud jde o vzájemné kontakty rodičů a dětí, je jejich realizace ovlivněna několika faktory vyplývajícími z aktuálně platných usnesení vlády.

Na základě krizového opatření vlády č. 113/2021 Sb. (přijato usnesením č. 216 ze dne 26. 2. 2021) se v době **od 1. 3. do 21. 3. 2021 do 23:59 hod. zakazuje volný pohyb osob** mimo místo jejich trvalého pobytu nebo bydliště, a to jak v rámci území okresu nebo hl. města Prahy, tak i pro případ opuštění území okresu nebo hl. města Prahy. Z tohoto zákazu jsou připuštěny **taxativně vyjmenované výjimky**, mezi ně patří rovněž:

1. v případě opuštění území okresu nebo hl. města Prahy **cesty nezbytné za účelem zajištění nezbytných potřeb osob příbuzných a blízkých a zajištění péče o děti;**
2. v případě pohybu v rámci okresu nebo hl. města Prahy v době od 5:00 hod. do 20:59 hod. **cesty nezbytné za účelem zajištění nezbytných potřeb osob příbuzných a blízkých a zajištění péče o děti;**
3. v případě pohybu v rámci okresu nebo hl. města Prahy v době od 21:00 hod. do 04:59 hod. **neodkladné cesty, které jsou i v nočních hodinách nezbytně nutné z důvodu ochrany života, zdraví, majetku nebo jiných zákonem chráněných zájmů.**

Zároveň je i v rámci pohybu na území okresu nebo hl. města Prahy nařízeno **minimalizovat kontakty s jinými osobami než se členy domácnosti** (tj. kontakty mezi osobami, které spolu trvale nežijí a společně nehosподаří bez ohledu na to, zda se jedná o příbuzné nebo jiné osoby blízké).

I. Výjimku ze zákazu volného pohybu osob, která je uvedena výše v bodech 1. a 2. (cesty mimo území okresu a cesty v rámci okresu v době od 5:00 do 20:59 hod), je možné využít např. pro

a) cesty za účelem převzetí dítěte do trvalé nebo dlouhodobé péče, a to

- na základě dohody rodičů o úpravě péče o dítě,
- na základě rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče rodičů nebo jednoho z rodičů nebo
- na základě rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, zejména do péče pěstouna, zájemce o pěstounskou péči, do péče jiné osoby pečující, do péče budoucího osvojitele apod;

b) cesty za účelem převzetí dítěte do dočasné péče, a to

- na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu o společné nebo střídavé péči rodičů,
- na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu o styku dítěte s rodičem nebo jinou osobou blízkou, pokud je styk spojen s dočasným pobytem dítěte u osoby, se kterou dítě obvykle nežije,
- na základě dohody pěstouna, jiné fyzické osoby odpovědné za výchovu dítěte nebo ústavního zařízení s rodičem nebo jinou osobou blízkou o styku s dítětem, pokud je styk spojen s dočasným pobytem dítěte u rodiče nebo jiné osoby, se kterou dítě obvykle nežije;

c) cesty za účelem zajištění nezbytných potřeb dítěte, např. za účelem dovezení léků či zdravotnických pomůcek pro dítě, zajištění učebních pomůcek nezbytných pro vzdělávání dítěte nebo za účelem doprovodu dítěte k lékaři, do zdravotnického zařízení nebo k poskytovateli sociálních služeb.

V případě cesty uvedené výše pod písmeny a) až c), která se realizuje mimo území okresu nebo hl. města Prahy, je nezbytné prokázat důvodnost využití výjimky písemným dokladem nebo čestným prohlášením s uvedením konkrétního důvodu cesty podle bodu IV.2. krizového opatření č. 113/2021 Sb. (vzor dokladu a čestného prohlášení viz v přílohách).

II. Výjimku ze zákazu volného pohybu osob, která je uvedena výše v bodě 3. (cesty v rámci území okresu nebo hl. města Prahy v době od 21:00 do 4:59 hod.), je možné využít např. pro **cesty nezbytné k poskytnutí neodkladné pomoci dítěti v případě mimořádné události** (požár či jiná havarijní situace) nebo za účelem doprovodu dítěte do zdravotnického zařízení.

Z výše uvedeného vyplývá, že zásadně nejsou připuštěny tzv. běžné návštěvy dítěte ze strany rodičů nebo jiných osob blízkých, které s dítětem společně nežijí v rodinné domácnosti, ať už se dítě nachází v péči rodičů, v náhradní rodinné péči nebo v náhradní ústavní péči, a to jak pokud jde o návštěvy mimo území okresu nebo hl. města Prahy, nebo o návštěvy v rámci území okresu nebo hl. města Prahy. *Výjimku představují pouze neodkladné návštěvy za účelem zajištění nezbytných potřeb dítěte -- viz výše bod l.c).*

Pokud jde o realizaci vzájemného práva dítěte, rodiče nebo jiné osoby blízké na udržování osobního styku, je možné osobní styk s dítětem uskutečnit zásadně jen v případě, že je spojen se zajišťováním dočasné péče o dítě, tj. pokud dítě v rámci realizace styku dočasně pobývá u oprávněné osoby, se kterou jinak obvykle nežije (typicky styk v období víkendu nebo během pracovního týdne, který je zpravidla spojen s přenocováním dítěte u osoby oprávněné ke kontaktu s dítětem). V ostatních případech je nezbytné osobní styk s dítětem nahradit jinými formami komunikace mezi dítětem a oprávněnou osobou).

Přestože je kontakt dětí a rodiči vysoce citlivou záležitostí a nebyl doposud omezen žádným vládním nebo mimořádným opatřením, je vzhledem k současné epidemické situaci, kterou bylo odůvodněno i vydání výše uvedeného usnesení vlády, žádoucí i tyto kontakty maximálně omezit a nahradit kontaktem distančním. Přestože se jedná o časově omezené období, může být tento stav pro některé děti extrémně stresující a také může dojít k součtu časových období, kdy dítě rodiče neuvidí. Není proto přípustné, aby byl tento kontakt odmítnut bez dalšího, ale měl by být hledán způsob, jak tento kontakt nahradit, zejména podporou četnějšího kontaktu vzdáleného.

III. Doporučení k zajištění náhradní rodinné péče (NRP)

Kontakty dětí v NRP

Pro realizaci kontaktů dětí svěřených do NRP se svými rodiči či osobami blízkými platí úprava jako v případě vzájemných kontaktů rodičů a dětí dle výše uvedené části tohoto textu. **Tedy i zde je vhodné dočasně minimalizovat přímé (osobní) kontakty a zabezpečit kontakty v náhradní formě.** Na základě soudního rozhodnutí nebo dohody mezi rodičem a osobou pečující/v evidenci však **lze převzít dítě do péče.** Jedná se tak např. o převzetí dítěte z PPPD a nebo převzetí dítěte k dlouhodobějšímu pobytu (nikoli tedy jednorázový styk, ale např. několikadenní pobyt). Je třeba mít u sebe rozhodnutí soudu nebo dohodu, již by bylo možno předložit orgánům Policie ČR při kontrole.

Zprostředkování NRP

Po výše uvedenou dobu, tedy od 1. do 21. 3. 2021, **by nemělo ze strany krajských úřadů a Magistrátu hlavního města Prahy docházet k vydávání oznámení o vhodnosti stát se osvojitelem nebo pěstounem dle § 24 odst. 2 zákona o SPOD. Jsou-li již tato oznámení vydána, avšak doposud nedošlo ke kontaktu zájemců o zprostředkování NRP s dítětem, nemělo by k tomuto seznamování docházet.** Lhůta platnosti tohoto oznámení se prodlužuje o dobu platnosti trvání výše uvedeného krizového opatření Vlády ČR. Je třeba dodržet účel mimořádných opatření, tedy minimalizaci kontaktů a mobility obyvatel.

Pokud již bylo seznamování dítěte se zájemci započato, je možno v tomto seznamování pokračovat adekvátně věku dítěte, situaci zájemců, jakož i situaci v prostředí, kde se dítě aktuálně nachází. Je-li možné toto seznamování přenést do alternativní formy (telefonické, on-line, písemné atd.), je vhodné použít těchto forem a využít možnosti prodloužení doby vzájemného seznamování o dobu trvání krizových opatření. Je-li však vyhodnoceno ze strany orgánů sociálně-právní ochrany dětí, že by i za stávajících podmínek mělo docházet k osobnímu styku zájemců s dítětem a následně, na základě rozhodnutí soudu, k převzetí dítěte do péče, je možno se seznamováním za dodržení přísných hygienických podmínek pokračovat. Bylo-li již vydáno rozhodnutí soudu o předání dítěte do péče budoucích osvojitelů či pěstounů (ať již se jedná o jakoukoli formu tohoto rozhodnutí), je třeba dítě těmto zájemců do jejich péče předat, ledaže by byla dítěti nařízena karanténa nebo by bylo v izolaci – v těchto případech dítě nebude předáno a zůstane dočasně v dosavadním prostředí (až již v ústavním zařízení nebo v PPPD).

Doprovázení náhradních rodin

Ze strany doprovázejících subjektů je **třeba omezit zákonem stanovené sledování naplňování dohod o výkonu pěstounské péče formou osobních setkání s osobami pečujícími/v evidenci a s jim svěřenými dětmi. Po čas trvání krizového opatření by mělo docházet k realizaci tohoto sledování distanční formou, tedy telefonicky, přes Skype či jinou formu dálkového přístupu, pokud možno spojenou s vizuálním kontaktem.**

Dětem svěřeným do pěstounské péče, jakož i osobám pečujícím/v evidenci, **by měla být ze strany doprovázejících subjektů nabídnuta pomoc ve formě poradenství, případně psychologická či terapeutická pomoc zejména v on-line formou.** Je možno distančně realizovat též zvyšování znalostí a dovedností osob pečujících/v evidenci. Lze též doporučit zajištění pomoci osobám pečujícím/v evidenci při péči o svěřené děti např. přípravou on-line aktivit pro děti, ale též např. pomoci osobám pečujícím/v evidenci s výběrem vhodných volnočasových aktivit, které by bylo možnost realizovat individuálně v přírodě nebo ve městě, zvláště pak pro starší děti.

Přílohy:

Krizové opatření vlády ČR ze dne 26. 2. 2021 č. 199 (vyhlášeno pod č. 99/2021 Sb.)

Krizové opatření vlády ze dne 26. 2. 2021 č. 216 (vyhlášeno pod č. 113/2021 Sb.)

Potvrzení zaměstnavatele na cesty do místa výkonu práce (podle bodu IV.1 usnesení vlády č. 216 ze dne 26. února 2021)

Formulář pro cesty mimo okres (doklad podle bodu IV. usnesení vlády č. 216 ze dne 26. února 2021)

Čestné prohlášení (vzor)